

PETRI ABÆLARDI

EXPOSITIO ORATIONIS DOMINICÆ.

(Edit. Opp. ann. 1616).

Inter omnia quæ fragilitas humana facere potest, unde placere Conditori, vel eum placere valeat, plurimum prodest oratio, si cum pura conscientia et cordis humilitate fiat. Ideo dico cum pura conscientia et cum cordis humilitate, quia si conscientia fuerit sorde pravæ voluntatis, vel operis nævo polluta, si cor nostrum inani fuerit elatione repletum, oratio nostra apud Deum non recipitur, nec noster animus exauditur. *Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis* (Prov. xxviii, 9). Mediator itaque Dei et hominum Homo Christus Jesus humanæ salutis consulens et illi misericorditer providens, inter cætera sanctissimæ doctrinæ verba formam orationis instituit, et quomodo Patrem orare debeamus edocuit dicens: *Cum orabitis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare: orantes autem nolite multum loqui sicut ethnici. Putant enim quia in multiloquio suo exaudiantur. Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cælis, etc.* (Matth. vi, 5). In hac oratione Dominica septem petitiones esse dignoscuntur. Prima petitio est, *Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum*: secunda, *Adveniat regnum tuum*; tertia, *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra*; quarta, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*; quinta, *Et dimitte nobis debita nostra sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*; sexta, *Et ne nos inducas in tentationem*; septima, *Sed libera nos a malo. Amen.*

PRIMA PETITIO.

Pater noster, qui es in cælis, etc. Ecce, charissimi, singulis fere diebus clerus et populus, viri et mulieres, sed, præcipue diebus solemnibus gregatim ad basilicas evolant, vestibibus melioribus coram aspectibus hominum singuli pro posse suo se adornant, domum Dei sancti quasi filii Dei communiter intrant, genua flectunt, pectora tundunt, manus expandunt, ora aperiunt, preces fundunt, dicentes: *Pater noster*, sed, quod sine gravi mœrore dicendum non est, quam multi domum Dei, Dominum deprecaturi ingrediuntur, et quam pauci exaudiuntur! Quam multi Dominum vocant in hac oratione: *Pater noster*, qui non sunt ejus filii, sed illius patris de quo scriptum est: *Vos ex patre diabolo estis!* (Joan. viii, 44.) Dei non sunt filii, qui jam diu perderunt gratiam; diaboli sunt filii, quia per superbiam eos genuit, et nutrit per culpam.

Filii sunt diaboli omnes immundi, concubinarij, ad ultimum avari, maledici, fœneratores, et aliis quibuscunque damnabilibus peccatis depravati qui dicunt fratri suo, *fatue*, qui vident mulierem ad concupiscendum eam. Et quicumque, etsi non perverso opere, perversa tamen a Deo separati sunt voluntate, et (quod multo gravius est, quod magis flendum est) non solum vulgares et indocti laici, verum etiam et innumerabiles nostri temporis sacerdotes, qui sacro peruncti sunt oleo, qui quotidie sacris ornantur vestibus, sacris assistunt altaribus, qui sacramentum Dominici corporis et sanguinis tractare mundissimis manibus debent, Dominum pro se sibi que commissis placere devotis precibus, ipsi, inquam, sordibus vitiorum involvuntur, ipsi maculis peccatorum polluuntur, sed et (quod scelerius est), non solum talibus qualibus multi laici fœdantur sceleribus, sed multo gravioribus, et non in ædificationem, sed in scandalum et in ruinam populorum jam positi, omnibus proverbium, risus et contemptus facti sunt. Sciant etiam tales sacerdotes quod quotidie, quando primam horam Deo decantant, vel semetipsos maledicunt, vel testimonium divinæ maledictionis adversum se dicunt, dum proferunt: *Maledicti qui declinant a mandatis tuis* (Psal. cxviii, 21).

Quicumque igitur, fratres, Deum in Oratione Dominica Patrem vocat, quicumque ab eo exaudiri desiderat, taliter vivat, ut Deus eum suum filium recognoscat esse per gratiam, qui omnium Pater est per naturam. Alioquin, cum judicabitur, exhibit condemnatus, et oratio hujus fiet in peccatum (Psal. cviii, 7): *Pater noster, qui es in cælis*. Qui dicit, *Pater*, captat benevolentiam; qui dicit *noster*, excludit superbiam. Qui dicit, *qui es in cælis*, exhibet reverentiam. Qui dicit, *Pater*, captat benevolentiam, quia pium clamat. Qui dicit, *noster*, excludit superbiam, quia non sibi arroganter proprium, aut specialem; sed et aliis etiam communem denuntiat. Qui dicit, *qui es in cælis*, exhibet reverentiam, quia non solum infimis, sed et summis eum præsidere prædicat.

Sanctificetur nomen tuum. Multa sunt nomina divina. Quod ergo nomen petimus sanctificari, cum dicimus, *sanctificetur nomen tuum*? Nomen Dei fides est Dei, per quam credentibus innotescit. *Sanctificetur nomen tuum*, sanctificetur fides tua, quæ est notitia tui. Sed nunquid nomen Domini non est

sanctificatum et sanctum? Omnes Scripturæ claman-
 A tant, omnes resonant : *Sanctum nomen tuum*. No-
 men quidem Domini, fratres, sanctum est, sed ad-
 huc in cordibus quorundam amplius sanctificari
 potest. Potest namque sanctificari in cordibus pa-
 ganorum, in quibus nondum sanctificatum est per
 fidem; in cordibus Judæorum, in quibus nondum
 sanctificatum est per fidei consummationem; in
 cordibus falsorum Christianorum, in quibus non
 est sanctificatum per dilectionem. Potest quoque
 amplius sanctificari in cordibus electorum per
 majorem fidei confirmationem, et majorem Dei
 et proximorum dilectionem. Quanto etenim quisque
 perfectius Deum credit et diligit, tanto amplius no-
 men Patris in se sanctificat et sanctificatum demon-
 B stratur. *Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur*
nomen tuum. — *Sanctificetur nomen tuum* in cor-
 dibus paganorum, *sanctificetur* in cordibus Judæo-
 rum, ut et illi in te credant, et isti perfectius credant,
 et utrique diligant. *Sanctificetur* in cordibus
 falsorum Christianorum, ut sicut habent per
 fidem tui cognitionem, sic quoque habeant per
 affectum et dilectionem. *Sanctificetur* adhuc in
 cordibus electorum per majorem claritatem cog-
 nitionis, et majorem suavitatem dilectionis :
Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen
tuum.

PETITIO SECUNDA.

Adveniat regnum tuum. Quid est quod petimus
 dum dicimus : *Adveniat regnum tuum*? Nunquid
 C non habet regnum Deus? nunquid non est rex Deus?
 Si Deus non est rex, aut si non habet regnum,
 quid est quod Psalmista ait : *Quoniam rex omnis*
terræ Deus, psallite sapienter? (Psal. XLIV, 8.) Ergo
 rex est Deus, et regnum habet Deus. Quare ergo
 petimus ut adveniat regnum ejus? Quando petimus
 ut adveniat regnum ejus, non petimus ut adveniat
 in hoc quod jam est, sed in hoc quod nondum est,
 vel potius manifestetur in eo quod nondum mani-
 festum est. Ad hæc et nascituri sunt multi, qui ad
 regnum ejus sunt prædestinati; et qui prædestinati
 necdum sunt de regno ipsius esse, omnibus mani-
 festat. *Adveniat ergo regnum tuum*, o Pater cœles-
 tis, ut per naturam carnis generentur ad regnum
 tuum prædestinati, et per gratiam baptismi rege-
 nerentur, et fiant justii, et per claritatem justitiæ
 D omnibus manifestentur esse filii regni tui. *Adveniat*
ergo regnum tuum, ut in fine sæculi, in die judicii,
 in resurrectione generali, separentur grana a paleis,
 agni ab hædis, frumentum a zizaniis, et Ecclesia
 tua quæ est regnum tuum, de pressura sæculi
 præsentis te vocante transeat in gloriam patriæ
 cœlestis. Item : *Adveniat regnum tuum*, ut sicut
 regnas in justificatis, ita cito regnes in justi-
 ficandois, et sicut regnas in illis qui jam sunt
 boni, sic expulsa potestate dæmonum, regnes et
 in illis, qui adhuc sunt mali : *Adveniat regnum*
tuum.

PETITIO TERTIA.

Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra. Scimus
 quod in cælo nemo sanctorum vel angelorum a vo-
 luntate Dei deviat, nemo illi contradicit. Quando
 ergo fieri poterit, ut non voluntas Dei ita in terra
 sicut in cælo fiat, ut videlicet in terra nemo vel per
 ignorantiam, vel per fragilitatem humanam delin-
 quat : cum infans unius diei non sit sine peccato
 super terram (Job XIV, 4 juxt. LXX), et in multis
 offendamus omnes (Jac. III, 2). Sed sciendum quod,
 sicut, non est quantitatis, sed qualitatis, et simili-
 tudinem insinuat, non æqualitatem. Si quis ædifi-
 caret domum parvam secundum formam et dispo-
 sitionem domus majoris, non diceremus de parva
 domo : Tanta est ista quanta illa major; sed dice-
 remus : Talis est ista qualis illa, talis similitudine,
 non tanta quantitate. *Fiat ergo*, o Pater, *voluntas*
tua sicut in cælo per angelos, et per sanctos per
 primam stolam jam glorificatos, ita *in terra* per ho-
 mines justificandos et glorificandos, ut sicut illi fa-
 ciunt voluntatem tuam in cælo, ita eam faciant isti
 in terra, etsi non secundum æqualitatem, tamen
 secundum similitudinem : si non secundum illorum
 perfectionem, tamen secundum perfectionis illorum
 imitationem. *Fiat voluntas tua*, non solum in elec-
 tis per bonorum operum exhibitionem, verum
 et in reprobis per malorum dispositionem. Quan-
 vis vero malorum dispositor, et quamvis sub
 potestate tua multa sunt mala, nulla tamen re-
 linquis inordinata; et sic fit in omnibus voluntas
 tua.

PETITIO QUARTA.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Fecit
 Deus hominem ex substantia duplici, corporea
 scilicet et spirituali. Quia igitur homo compositus
 est ex duabus substantiis, necessarius est ei duplex
 panis, corporalis et spiritualis. Corporalis reficit
 corpus, spiritualis animam satiat. Corporalem peti-
 mus, quia nisi Deus fecerit terram germinare, non
 poterit fructus suos ministrare. Spiritualem panem
 a Deo postulamus, quia nec ipsum nisi ipse dederit
 percipimus. Hunc habent nobis dispensare sacerdo-
 tes. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis*
quis inveniatur (I Cor. IV, 2). Quis vero est nostris
 temporibus *fidelis servus et prudens, quem constituit*
 D *Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in*
tempore fideliter et prudenter? (Luc. XII, 42.) Fide-
 liter quantum ad Deum, ut videlicet cum tanta fide,
 tanto timore, tanta similitudine, tanta instantia,
 tanta diligentia, quemadmodum præcipit Dominus,
 verbum Dei dispenset. Prudenter, quantum ad ho-
 mines, ut secundum capacitatem singulorum singu-
 los erudiat. Sed, quod sine gravi luctu dicendum
 non est, mundus sacerdotibus plenus est, et tamen
 si sit qui bonum audiat, non est qui dicat, juxta
 illud : *Pauli petierunt panem, et non est qui porri-
 gat eis* (Thren. IV, 4). Quid dicturi sunt quidam
 moderni sacerdotes in die judicii, qui ordinem sa-
 cerdotalem susceperunt, sed inordinate vivere non

erubescunt? Quidam vero in convivii et potationibus cum vulgo prorsus indocto, pravis moribus corrupto, tota die sedent, fabulantur, et quæ dicenda non sunt turpiter operantur. Lanis gregis Dominici superbe vestiuntur, lacte pascuntur, et oves fame et penuria verbi Dei moriuntur. Trans-eunt festa, transit integer annus, quod nec unum verbum de ore ipsorum egreditur, quo plebs sibi commissa erudiat, de malo corrigatur, ad bonum revocetur, et in bono confirmetur. Quotidie tamen se Deo præstare obsequium arbitantes, verba divinæ laudis jubillant, imo sibilant, et audientes et intendentes sono vocis, gestu corporis scandalizant, non ædificant. Cogitare debent hujusmodi sacerdotes animadversiones propheticas adversum se esse prolatas, quibus dicitur: *Erit sicut populus, sic sacerdos* (Ose. iv, 9). Et item: *Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus? et tenentes legem nescierunt me* (Jer. iii, 8). Et illud: *Canes muti non valentes latrare* (Isa. lvi, 10). Et: *Canes impudentissimi nescierunt saturitatem* (ibid., 11). Nemo itaque ab istis sacerdotibus expectet sibi dari panem sacræ doctrinæ, quia vel nesciunt docere, vel contemnunt. Considerent potius illis in locis doctos et dignos sacerdotes, bonæ vitæ et famæ; illos adeant et audiant, ab eis doceri suppliciter requirant. Sunt autem quidam prædicatores, qui sicut zizania in agro Domini a diabolo sunt seminati, qui totum mundum cum suis phylacteriis peragrant, et indoctum vulgus et peccatis oneratum verbis mendacibus beatificant, dicentes: *Pax, pax, cum non sit pax* (Jer. viii, 11). Unde Isaias: *Popule meus, qui te beatificant ipsi te seducunt, et viam gressuum tuorum dissipant* (Isa. iii, 12). Et iterum: *Erunt qui beatificant, et qui beatificantur præcipitati* (Isa. ix, 16). *Panem nostrum, Pater, da nobis hodie*; pasce, Domine, pasce, tu ipse, oves tuas; unctio tua doceat eas de omnibus, ut Spiritus tuus per internam aspirationem vel doctrinam infundat quam talium sacerdotum os mutum non dispensat. *Panem itaque nostrum quotidianum da nobis hodie*, panem scilicet corporalem et panem spiritualem, panem corporalem, ut facias terram germinare, et fructus suos temporibus suis reddere, panem spiritualem, ut inspires prælatis et doctoribus Ecclesiæ tuæ doctrinam tuam sibi traditam studeant feliciter nobis et prudenter dispensare. Et si illi non curant panem istum nobis frangere, tu ipse nos pasce per occultam Spiritus tui aspirationem, ut intus per te capiamus panem, qui foris fraudamur per illorum taciturnitatem. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.*

PETITIO QUINTA.

Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quam multis timenda, quam multis perniciosa est, fratres, ista oratio! Multis etenim plus confert detrimenti quam augmenti, plus damni quam lucri. Sunt namque quidam, qui per

A magnam vel longam malignitatis vel odiorum malitiam [al. militiam] obdurati, illos qui per aliquam injuriam facti sunt illis debitores, manibus suis lædere vel jugulare concupiscunt; nec pro timore Dei, sed precibus hominum satisfactionem recipere, vel concordiam facere volunt. De talibus scriptum est: *Uva eorum, uva fellis, et botrus amarissimus. Fel draconum vinea eorum, et venenum aspidum insanabile* (Deut. xxxii, 32). Qui, cum tales sint, secreta tamen ad ecclesiam confluunt, et coram Deo et altari ejus orantes dicunt: *Pater noster, dimitte nobis debita nostra*, etc. Sed, o misera insipientia! o infelix præsumptio iram Dei adversum se precibus provocare! Homo homini reservat iram, et a Deo quærit misericordiam? Sunt autem quidam B imperfecti, quorum imperfectioni, sicut dicit beatus Augustinus, divina miseratio condescendens, concedit ut saltem tunc debitoribus suis debita dimittant, cum ipsi debitores indulgentiam ab eis sibi dari postulaverint. Sicut Dominus servo suo nequam fecisse legitur, quemadmodum scriptum est: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quia rogasti me.* (Matth. xviii, 32.) Quicumque autem rogatus a debitore debitum cujuslibet injuriæ dimittere contemnit, in vanum sibi a Domino dimitti debitum peccati sui petit. Quinimo magis illud iram judicis aggravat quam alleviat. Quamvis vero imperfectis concedatur sua posse requirere, satisfactionem de sibi illata injuria recipere, et a debitoribus rogari de indulgentia; si tamen nihil horum fieri contingat, debent omnino proprii cordis iram refrænare, et tenebras odiorum a se pellere, memores illius Jacobi apostoli: *Ira enim viri justitiam Dei non operatur.* (Jac. i, 20.) Et: *Qui odit fratrem suum, hoc est, omnis homicida, non habet partem in regno Dei.* (I Joan. iii, 15.) Perfectorum autem est omnibus omnia corde puro, vultu jucundo, sine restauratione rerum, sine satisfactione injuriarum, et sine precibus, suis debitoribus indulgere, insuper et sua tribuere, et obsequia charitatis exhibere. Provideat igitur unusquisque sibi in oratione ista: *Dimitte nobis, Pater, debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*, et si pro aliqua fragilitate vel etiam pernicie nos videas non dimittere sicut debemus, da nobis gratiam ut secundum voluntatem tuam dimittamus, et sic tuam indulgentiam consequamur. Da ut sic diligamus homines, ut eorum non diligamus errores, ut sic in eis diligamus naturam, ut non diligamus culpam; ut sic diligamus quod sunt, ut non diligamus quod male faciunt. *Dimitte nobis debita nostra.*

PETITIO SEXTA.

Et ne nos inducas in tentationem. Cum scriptum sit: *Deus intentator malorum est, ipse neminem tentat: unusquisque autem tentatur a concupiscentia sua abstractus et illectus* (Jac. i, 13, 14), quid est quod petimus cum dicimus: *Et ne nos inducas in tentationem?* Est igitur sensus: Ne nos inducas in

tentationem, non ut nunquam permittas tentari, sed ut nunquam permittas a tentatione superari; et da ut per tentationes probemur, non reprobemur. Multum enim prosunt tentationes electis; quia per tentationum victoriam pertingunt ad coronam. Unde Jacobus apostolus: *Beatus vir qui suffert tentationem, etc. (Jac. 1, 12)*. Item: *Omne gaudium existimate, fratres, cum in varias tentationes incideritis, scientes quod probatio fidei vestrae, quæ, subaudis, per tentationes fit, patientiam operatur (ibid., 3)*. Unde, *In patientia vestra possidebitis animas vestras (Luc., 21, 19)*. Tentationum quatuor species sunt: alia enim levis et occulta, alia levis et manifesta; alia gravis et occulta, alia gravis et manifesta. Tria autem sunt quæ nos tentant, caro, mundus, diabolus. Caro nos tentat per gulam et luxuriam, mundus per prospera et adversa: per prospera ut decipiat, per adversa ut frangat. Diabolus omnibus modis nos aggreditur, et ad omnem nequitiam nos reducere conatur. *Pater, ne nos inducas in tentationem, ne nos permittas tentari supra id quod possumus, sed fac etiam cum tentatione provectum, ut possimus sustinere (1 Cor. x, 13)*. *Ne nos inducas in tentationem.*

PETITIO SEPTIMA.

Sed libera nos a malo. Multa sunt mala, quibus humana conditio subjacet, et quorum pressuram per se minime evadere valet; quæ generaliter considerata sex modis distinguere possumus. Malum enim aliud est corporis, aliud animæ. Item aliud est malum, quod est culpa, aliud quod est pœna.

Item aliud præsentis sæculi, et aliud futuri. Ab omnibus istis, et ab aliis, quæ per ista comprehenduntur, petimus liberari. Et sub istis continentur, quando oramus dicentes: *Libera nos ab omni malo, quia nisi tu liberer nos, non poterimus sine te liberari. Libera ergo nos tu, Pater, a malo.*

CONCLUSIO HARUM PETITIONUM.

Amen. Interpretatur vere, et concludit omnes præcedentis orationis petitiones. *Amen*, quasi dicamus: O Pater noster, qui es in cœlis, vere sanctificetur nomen tuum, vere adveniat regnum tuum, vere fiat voluntas tua sicut in cœlo et in terra, vere panem nostrum quotidianum des nobis hodie, vere dimittas nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris, vere ne nos inducas in tentationem, vere libera nos a malo. *Ista est, fratres, jugiter meditanda, ista est jugiter dicenda oratio, utpote quam ipse Salvator docuit, et qua nobis Patrem orare præcepit. Nulla est enim ista sublimior, nulla utilior. Sunt quidam qui, sicut ethnici, gloriantur multa verba fundere, multa psalteria legere, diversas horas decantare, prolixas orationes continuare: et cum ore Domini loquuntur, nonnunquam in finibus terræ vagantur. Meminerint tales Scripturæ qua dicitur: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (Matth. xv, 8)*. Næque ista dicentes, sanctæ orationis solertiam et perseverantem devotionem culpamus, quam multum laudamus, dum prolixitatem orationis comitatur fervor maximus devotionis.*

PETRI ABÆLARDI

EXPOSITIO SYMBOLI

QUOD DICITUR APOSTOLORUM.

Institutum, fratres, a Patribus sanctis habemus Symbolum fidei, quod dicitur apostolorum, quam Orationem Dominicam ab omnibus communiter Christianis debere sciri, et memoriter retineri, ut promptius queant frequentari. In illo quippe fidei confessio breviter est expressa; in ista instrui-mur a Domino postulare necessaria. Ex concilio Remensi, capitulo 8: Ut omnis presbyter omnibus parochianis suis Symbolum et Orationem Dominicam aut ipse insinuet, aut insinuanda injungat, ut cum ad confessionem tempore quadragesimali venerint, hæc ab unoquoque memoriter sibi decantari faciat. Nec ante sanctam communionem alicui tradat, nisi hæc ex corde pronuntiare noverit. Siquidem sine horum scientia nullus salvus esse poterit. In uno enim fides et credulitas Christiana

continetur; in alio, quid orare et petere a Deo debemus exprimitur. Quod vero sine fide nemo possit salvari, Dominus ostendit cum dicit: *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit (Marc. xvi, 16)*. Nullus autem credere potest quod nescit nec audivit. Ait enim Paulus: *Quomodo credent ei quem non audierunt? (Rom. x, 14)*. Nec sola sufficit fides in corde, nisi etiam verbo enuntietur, ut idem Apostolus testis est: *Corde enim creditur ad justitiam; ore confessio fit ad salutem (ibid., 10)*. Nullus autem de stoliditate sensus, vel tenuitate ingenii causetur, quia hæc tam parva sunt, ut nemo tam hebes et barbarus sit, qui hoc dicere, et verbis omnibus enuntiare non possit, tam magna, ut qui horum scientiam pleniter capere potuerit, sufficeret sibi credatur ad salutem perpetuam.